

**College van Gedeputeerde Staten
statenbrief**

Aan Provinciale Staten

DATUM	8-2-2022	NUMMER PS	Voegt de griffie toe
DOMEIN	LLO	COMMISSIE	Commissie RGW
STELLER	Saskia Guldemon	TELEFOONNUMMER	+31652769464
NUMMER	UTSP-1862610101-1206	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Essen

Onderwerp Statenbrief:

Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022 - 2026

Voorgestelde behandeling:

Ter informatie

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting

Volgens uw opdracht uit uw Programmabegroting 2022 (PS2021PS12-03) bieden wij u hierbij het Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022-2026 aan.

De bestrijding van invasieve exoten is een verplichting die rechtstreeks volgt uit Europese regelgeving. Het Rijk heeft, bij Ministeriële regeling, in 2018 de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van het merendeel van de aangewezen invasieve exoten aan de provincies overgedragen. Hier is invulling aan gegeven door in 2019 te starten met een pilotprogramma. Dit Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten Utrecht 2022 – 2026 is de opvolger van het pilotprogramma en is een uitvoeringsprogramma onder de toekomstige Omgevingswet. Het uitvoeringsprogramma vloeit voort uit de Realisatiestrategie natuurvisie 2018-2027.

Het inzicht, de kennis en de ervaring die is opgedaan in de pilot, is meegenomen en het resultaat is een nieuw uitvoeringsprogramma dat het accent veel meer dan voorheen op een gezamenlijke aanpak legt. Uit dit uitvoeringsprogramma spreekt een gezamenlijke ambitie en verantwoordelijkheid, de partijen werken gecoördineerd en efficiënt samen aan de beheersing en bestrijding van invasieve exoten in Utrecht. Dat doen we onder meer door: de kennis en stand van zaken op peil te houden en goed te monitoren, de uitvoering te verankeren in uitvoeringsafspraken en subsidiekaders, verantwoording te leggen waar die hoort en betrokken partijen te stimuleren eigen beleid te formuleren en middelen te reserveren. Concreet zullen we bijvoorbeeld in samenwerking met de stakeholders draaiboeken ontwikkelen om de vestiging van nieuwe invasieve exoten te voorkomen om zo gericht in te zetten op soorten die nog geheel verwijderd kunnen worden uit de Nederlandse natuur. Voor soorten die al zo wijdverspreid aanwezig zijn dat complete verwijdering niet meer haalbaar is, gaan we aan de slag met soort- en gebiedsgerichte bestrijdingsimpulsen. Het uitvoeringsprogramma is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het provinciale Platform Invasieve Exoten. De gezamenlijke aanpak is opgesteld op basis van het actuele inzicht in: ligging, kenmerken, beheer- en bestrijdingsmethoden inclusief bijkomende kosten. Het uitvoeringsprogramma start dan ook met het geven van dit inzicht. Voor de jaren 2022 en 2023 zijn er wel financiële gevolgen, maar daar is al in voorzien.

Inleiding

Voorgeschiedenis

Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming (Wnb) per 1-1-2017 is de provincie verantwoordelijk geworden voor behoud en herstel van de biodiversiteit. De Wnb legt de nieuwe taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden wettelijk vast (artikelen 1.10 en 1.12 wnb). Centraal staat het behouden en versterken van

de biodiversiteit. Provincies moeten hun natuurbeleid gaan inzetten voor het in stand houden en eventueel verbeteren van soortenpopulaties en hun habitats, biotopen en leefgebieden, voor zover die zijn opgenomen in internationale verdragen (Bonn en Bern), de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Nederlandse Rode Lijsten. Om die doelstelling te kunnen realiseren moeten de provincies hun deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) - voorheen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) – in 2027 gereed hebben en moeten ze het nodige doen om de hiervoor genoemde soorten die binnen en buiten dit netwerk voorkomen duurzaam in stand te houden. De provincie moet het resultaat van alle inspanningen monitoren, waarna zo nodig bijsturing volgt. Onderdeel van deze inspanningen is de voorliggende opgave, het uitroeien en beheersen van invasieve exoten (opgenomen in de Unielijst) ter bescherming van onze inheemse biodiversiteit.

De Unielijst omvat momenteel 69 soorten. Niet alle aangewezen soorten komen voor binnen onze provincie. Dit uitvoeringsprogramma richt zich op de Unielijst, met een prioritaire aanpak van de 14 meest voorkomende soorten en de op advies van het provinciale Platform invasieve exoten door u toegevoegde soorten, te weten: Aziatische Duizendknopen, watercrassula en gestreepte Amerikaanse rivierkreeft. In de toekomst kan er steeds sprake zijn van toevoeging van soorten aan de Unielijst met eventueel ook gevolgen voor ons uitvoeringsprogramma.

Belang

Invasieve exoten zijn dieren, planten en micro-organismen die door menselijk handelen in een nieuw gebied terechtkomen (zoals Nederland) en die door vestiging en verspreiding schade kunnen veroorzaken. Invasieve exoten vormen een grote bedreiging voor de Europese biodiversiteit doordat ze inheemse soorten kunnen verdringen of zelfs doen uitsterven. Ecosystemen kunnen veranderen en ecosysteemdiensten kunnen worden aangetast. Een aantal invasieve exoten is schadelijk voor de gezondheid en/of veiligheid van mensen. Als een invasieve exoot eenmaal in de natuur gevestigd is, zijn vaak aanzienlijke uitgaven nodig om de schade te herstellen en de invasieve exoot te verwijderen of beheersen om verdere verspreiding te voorkomen. Met dit programma willen wij de invasieve exoten aanpakken. Daarmee de verslechtering van de Utrechtse biodiversiteit voorkomen en een stijgende lijn in gang zetten en/of vasthouden.

Uitvoering

Het uitvoeringsprogramma invasieve exoten 2022 – 2026 bestaat uit twee componenten: het inzichtelijk maken/houden van actuele informatie, en het gezamenlijk opgestelde handelingsperspectief voor bestrijdingsprojecten. Concreet houdt dit in dat we, direct na inwerkingtreding van dit programma, factsheets op de provinciale website zullen publiceren waarin alle relevante informatie over de in onze provincie aanwezige invasieve exoten is opgenomen. Hierbij willen we extra investeren in de monitoring van de effecten van het programma op de verspreiding van de invasieve exoten en het in beeld houden van de verspreiding. Deze factsheets zullen jaarlijks worden geactualiseerd. Ook zullen we in samenwerking met de stakeholders draaiboeken ontwikkelen om de vestiging van nieuwe invasieve exoten zoals bijvoorbeeld de Aziatische hoornaar en de wasbeer te voorkomen. We zetten gericht in op soorten die nog geheel verwijderd kunnen worden uit de Nederlandse natuur, zoals de kleine waterteunisbloem. Voor soorten die al zo wijdverspreid aanwezig zijn dat complete verwijdering niet meer haalbaar is, gaan we aan de slag met soort- en gebiedsgerichte bestrijdingsimpulsen. Hierin zijn twee aparte sporen voorzien, om zowel voor de aquatische invasieve exoten zoals cabomba/waterwaaier (onder leiding van de waterschappen) als voor de terrestrische invasieve exoten zoals Aziatische duizendknopen (onder leiding van een externe terreineigenaar) gebiedsgericht over te gaan tot intensieve bestrijding. Met het opstellen van een communicatieplan en het stimuleren van de ontwikkeling van beleid bij onze stakeholders vergroten we de bewustwording en urgentie. Dit alles zal in overleg met het Platform invasieve exoten Utrecht worden vastgelegd in jaarlijkse werkplannen. Ook zullen wij via subsidies bij blijven dragen aan bestrijdingsprojecten door derden, als ons biodiversiteitsbelang daarbij is gebaat. De verschillende onderdelen uit het uitvoeringsprogramma zijn tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het provinciale Platform Invasieve Exoten, dat een brede vertegenwoordiging kent van betrokken partners (zie bijlage 1 van het Uitvoeringsprogramma).

Toelichting

Juridische zaken

Er zijn financiële Europeesrechtelijke risico's als blijkt dat de provincie zich niet of onvoldoende inspant voor het behoud of herstel van een gunstige staat van instandhouding van de van nature in Nederland in het wild

voorkomende dieren- en plantensoorten en/of ten behoeve van hun habitats, biotopen en leefgebieden. De bestrijding van invasieve exoten maakt daar deel van uit.

Het Rijk kan de provincie beboeten op het niet nakomen van de wettelijke verplichtingen voortkomend uit de Europese Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Exotenverordening en de Verdragen Bonn en Bern.

Wettelijke grondslag

Artikel 158 Provinciewet. Verordening (EU) Nr. 1143/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten. Artikelen 3.19 en 3.38, lid 2 Wnb, art. 3.32 Besluit natuurbescherming en art. 3.30a Regeling natuurbescherming voor wat betreft de verplichte rapportage aan de minister.

De artikelen 6.59 tot en met 6.63 zijn opgenomen in de Interim omgevingsverordening provincie Utrecht en geven het verbod om planten of delen van planten die behoren tot de Aziatische duizendknoopsoorten, door maaien, grondverzet of anderszins te verspreiden. Ook is er een zorgplicht, maatwerkvoorschrift en opruimplicht. Dit als uitvloeisel van het pilot programma, mede op verzoek van de stakeholders en als stok achter de deur om verdere verspreiding van de Aziatische duizendknopen te voorkomen.

Financiën:

In de programmabegroting 2022 (PS2021PS12-03) is opgenomen dat er een gezamenlijk uitvoeringsprogramma invasieve exoten 2022-2026 in uitvoering is genomen. De focus zal in dit uitvoeringsprogramma meer gaan liggen op gezamenlijke uitvoeringsprojecten, waarbij de samenwerking met de stakeholders zal worden geïntensiveerd (regel 1 in de tabel). Het in gang zetten en het organiseren van samenwerkingsverbanden waarin stakeholders de bestrijding gezamenlijk oppakken en ieder financieel bijdraagt vanuit zijn eigen belang zal complex zijn, en de verwachting is dat het daarom niet in 2022 al volop tot uitvoering zal komen. Deze uitvoeringsprojecten, primair gericht op de wijdverspreide en te beheersen soorten kennen een lange doorlooptijd vanwege de benodigde nazorg. Na de initiële bestrijding kan nazorg tot wel 7 jaar lang nodig zijn om te zorgen dat de soort niet opnieuw dominant wordt. Door het achtereenvolgend starten van nieuwe gezamenlijke uitvoeringsprojecten en het doorlopen van al aangegane financiële verplichtingen is de verwachting dat voor de jaarsnedes 2024, 2025 en 2026 er meer middelen nodig zullen zijn om het programma uit te kunnen voeren. Voor de jaren 2022 en 2023 zijn de middelen, weliswaar incidenteel, al toegekend (Erratum programmabegroting 2022, programma landelijk gebied (PS2021PS12-04). Hiervoor is bewust gekozen om de continuïteit van de uitvoering van de in elkaar overgaande uitvoeringsprogramma's te borgen.

Het uitvoeringsprogramma is onderdeel van het programma landelijk gebied 2, beleidsdoel 2.2. de kwaliteit van de natuur is goed/divers en veerkrachtig, meerjarendoel 2.2.3 de balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren. De middelen staan op WBS-nummer P.1720.003, dat afrekent op kostenplaats 600370, kwaliteitsimpuls biodiversiteit.

Provinciale Staten worden in dit stadium door middel van een Statenbrief geïnformeerd over het uitvoeringsprogramma en de daarbij behorende kosten, zodat de financiële consequenties van het totale uitvoeringsprogramma over 5 jaarsnedes inzichtelijk is. Alleen de bedragen van de jaarsnedes 2024, 2025 en 2026 (het groene deel van de tabel) worden bij de integrale afwegingen van de Kadernota 2023 ingebracht. Het gaat om totaal € 5.480.000, --

Tabel: Kostenraming Uitvoeringsprogramma invasieve exoten 2022-2026

	Uitvoeringsprogramma onderdelen	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
1	Art 19a, 19b en Utrechtse lijst Geprioriteerde soorten	770	770	1.180	1.290	1.490	5.500
2	Overige soorten Unielijst, Niet geprioriteerde soorten	100	100	100	100	100	500
3	Art 17 niet gevestigde soorten	75	75	75	75	75	375
4	Kennisagenda	25	25	25	25	25	125
5	Monitoring	40	40	50	60	60	250
6	Communicatie/onvoorzien	50	50	50	50	50	250
	Subtotaal uitvoerings- en onderzoekskosten	1.060	1.060	1.480	1.600	1.800	7.000
7	Capaciteit: projectleider	200	200	200	200	200	1.000
	Totaal per jaarsnede	1.260	1.260	1.680	1.800	2.000	8.000

Na de vaststelling van het uitvoeringsprogramma zal worden gestart met het werkplan 2022 van het nieuwe uitvoeringsprogramma, en de genoemde programmaonderdelen. Dit betekent een intensivering en accentverschuiving van de activiteiten over 2022 en 2023. Door de inzet van een nog te werven projectleider, die uitvoeringsprojecten gaat aanjagen, zal de uitvoering versnellen en daarmee de bestrijding van invasieve exoten en daarmee samenhangende uitgaven. De projectleider is een toevoeging van 1.0 fte op de bestaande capaciteit van 1.0 fte. Gelijktijdig zullen samenwerkingsverbanden worden gesmeed met onze stakeholders. Ook zullen er afspraken worden gemaakt over cofinanciering – er is immers sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid gezien vanuit ieders belang. Verder zal aanvullende financiering kunnen worden gegenereerd uit slimme combinaties met herstelmaatregelen in onze Natura 2000-gebieden. De projectleider kan ondersteunen bij het voorbereiden van de subsidieverzoeken, zodat de uitgaven lopen volgens de begroting. De uitvoeringsprojecten in de eerste regel van de tabel hierboven bepalen voor een groot deel de kosten van het programma, maar kunnen niet los worden gezien van de beheersing van al wijdverspreide soorten.

De middelen voor de maatregelen van uitroeiing, beheer en herstel ten behoeve van het provinciale biodiversiteitsbelang (voorkomen van verdringing of uitsterven van inheemse soorten door invasieve exoten) komen beschikbaar via subsidies of opdrachten. Dit laatste als wij zelf direct belang hebben bij de uitroeiing of het beheer. De financiering is nader toegelicht in hoofdstuk 6.2 van het Uitvoeringsprogramma.

Volledigheidshalve vermelden we dat de taak onderdeel is van de afspraken in het Natuurpact tussen Rijk en provincies. In dit pact zijn destijds afspraken gemaakt over decentralisatie van taken en middelen in aanvulling op het Bestuursakkoord natuur. Als onderdeel van het Natuurpact stelde het Rijk geen aanvullende middelen beschikbaar voor deze wettelijke taak. Wel is in 2018 overeengekomen dat eens per drie jaar door middel van een financiële rapportage de provincies de kosten voor het bestrijden en beheersen van invasieve exoten inzichtelijk zullen maken, waarbij LNV openstaat voor overleg voor aanvullende bijdragen indien deze rapportage daar aanleiding toe geeft. Omdat uit de laatste interprovinciale rapportage geen onevenredig hoge lasten blijken, komen de kosten voor het bestrijden en beheersen van invasieve exoten vooralsnog voor rekening van de provinciale middelen.

Vervolprocedure / voortgang

De besluitvorming over de dekking van de middelen die nodig zijn om invulling te kunnen geven aan het totale Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022 - 2026 vindt door u plaats bij de behandeling van de Kadernota 2023.

Bijlagen

1. Uitvoeringsprogramma invasieve exoten 2022 - 2026

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen